

УДК 323.2

© О.В. Семченко, 2015

<http://orcid.org/0000-0002-0329-4791>

О. В. Семченко

ІНФОРМАЦІЙНА ПОЛІТИКА УКРАЇНИ В УМОВАХ НОВОЇ СОЦІАЛЬНО-ПОЛІТИЧНОЇ РЕАЛЬНОСТІ

У статті порівнюються традиційні й нові підходи до формування державної інформаційної політики. Аналізуються дії в інформаційній сфері, що протидіють російській агресії. Розглядається роль держави як основного суб'єкта інформаційної політики. Концептуалізовано процес інформаційного забезпечення політичної стабільності.

Ключові слова: державна інформаційна політика, інформаційна сфера, суб'єкт інформаційної політики, інформаційне забезпечення політичної стабільності.

О. В. Семченко

ИНФОРМАЦИОННАЯ ПОЛИТИКА УКРАИНЫ В УСЛОВИЯХ НОВОЙ СОЦИАЛЬНО-ПОЛИТИЧЕСКОЙ РЕАЛЬНОСТИ

В статье сравниваются традиционные и новые подходы к формированию государственной информационной политики. Анализируются действия в информационной сфере, которые противодействуют российской агрессии. Рассматривается роль государства как основного субъекта информационной политики. Концептуализовано процесс информационного обеспечения политической стабильности.

Ключевые слова: государственная информационная политика, информационная сфера, субъект информационной политики, информационное обеспечение политической стабильности.

O. V. Semchenko

THE INFORMATION POLICY OF UKRAINE IN THE CONDITIONS OF THE NEW SOCIAL AND POLITICAL REALITY

The article compares the traditional and new approaches to the formation of the state information policy. The measures in the information sphere, opposing Russian aggression are reviewing. The role of the state as the main subject of the information policy is examining. The process of information for political stability is conceptualized.

Key words: state information policy, information sphere, the subject of information policy, information support political stability.

Постановка проблеми. Дослідження проблем державної інформаційної політики особливо актуально у зв'язку з тим, що Україна є об'єктом інформаційної агресії з боку Росії, якій необхідно протидіяти

широким інформаційним фронтом. У нових соціально-політичних умовах розвитку особливо чітко видно, що Україна має потребу саме в інформаційних механізмах, здатних захистити її інформаційні ресурси, протидіяти ворожому зовнішньому впливу на суспільну думку українців.

Аналіз актуальних досліджень. Інформаційна війна, інформаційна агресія, інформаційна безпека останнім часом все частіше стають предметом дослідження цілої низки вітчизняних фахівців (Ю. Даника, І. Залевської, Ю. Каткова, В. Остроухова, В. Петрика, М. Пічугіна, Г. Сащук, В. Толубка, О. Устинович та ін.). У чисельних публікаціях ці процеси обґрунтовано пов'язують з виникненням та існуванням певних елементів або процесів у новій українській соціально-політичній реальності. Наприклад, багато експертів думають, що однією з причин подій на Донбасі стала інформаційна відсутність України в інформаційному просторі своєї східної частини. Маніпуляції масовою свідомістю жителів Донбасу з боку російських ЗМІ призвели до ворожого ставлення жителів цього регіону до центральної української влади.

Таким чином, проблема захисту інформаційного простору України набуває сьогодні особливої актуальності. Закономірно, що Міністерство інформаційної політики вважає однією зі своїх важливих завдань – створити концепцію інформаційної безпеки України.

Мета статті: розглянути нові підходи до формування державної інформаційної політики у контексті подій, що відбуваються в Україні.

Виклад основного матеріалу. Зовнішній вплив, здійснюваний з метою дестабілізації політичного життя країни, як правило, ведеться за різними напрямками й за різними формами. Причому, військово-силові методи можуть уже не грати в цьому процесі головної ролі.

Різноманітні методи й форми зовнішнього тиску Росії з метою політичних змін в Україні стали приводом для появи в політичній мові поняття «гібридна війна», що сполучає різні напрямки: військовий, економічний, політичний, ідеологічний та ін. Однак, як показують останні

події, найбільше значення в ході військового протистояння все частіше грає саме інформаційна складова.

У політичному й експертному співтовариствах немає єдності щодо змісту механізмів, за допомогою яких можливий захист інформаційного простору. Одні вважають, що під час воєнних дій, які, фактично, мають місце в Україні, повинна бути введена цензура на інформацію, інші вважають, що це буде суперечити демократичним прагненням України, а виходить, – не знайде підтримки у демократичній міжнародній громадськості.

Очевидно, що, як завжди, істина десь посередині. В умовах військового конфлікту кожне необережне слово може використатися супротивником у своїх пропагандистських цілях. Так, ми пам'ятаємо жовтневий демарш Національної гвардії в захист прав військовослужбовців, що, як виявилось, був організований російськими спецслужбами. Даний інформаційний наступ було проведено за всіма правилами інформаційної війни. А саме, були використані складності української ситуації, що виникла у зв'язку з російською агресією.

Якщо проаналізувати інформаційний контент того періоду, то ми виявимо, що в ЗМІ переважала інформація негативного характеру, офіційна інформація створювала враження недовомовленості, а виходить, не викликала довіри у глядачів. Це провокувало глядачів на пошук альтернативної інформації, у першу чергу, в Інтернеті. Все це призвело до зниження рівня стійкості населення перед дезінформацією й підвищенню рівня напруги.

Інформаційні міри, метою яких є досягнення політичної стабільності, ефективні тоді, коли вони застосовуються оперативно, системно й творчо. Ефективне рішення такого важкого й важливого завдання під силу тільки системі інформаційного забезпечення політичної стабільності, головним суб'єктом якої є держава. Все це вимагає проведення більш активної державної інформаційної політики.

Звичайно, важливе значення має участь громадянського суспільства в обговоренні й реалізації державної політики. Значимість ролі громадських

об'єднань і громадян у процесі прийняття політичних рішень і пошуку відповідей на будь-які складні соціально-політичні питання розвитку суспільства вже не викликає ніяких сумнівів. І це підтверджується досвідом розвинених демократичних країн. Адже від ефективності цього процесу залежить політична стабільність суспільства. Однак, у контексті досягнення зазначеної мети для даної статті пропонуємо, насамперед, акцентувати увагу на ролі держави як основного суб'єкта інформаційної політики.

Андреас Умланд справедливо відзначає, що Україна у своїй інформаційній політиці не повинна вподібнюватися Росії, маніпулюючи фактами й дезінформацією: «Доведене маніпулювання фактами зрівняє Україну й Росію в очах міжнародної громадськості» [1]. Інакше, Україна може втратити довіру демократичних країн. Однак протидіяти російській пропаганді, як усередині країни, так і за кордоном, необхідно. І тут виникає питання, як протидіяти, не застосовуючи методи Росії? Варто визнати, що в українських ЗМІ іноді з'являється інформація, що не відповідає дійсності. Не завжди це навмисно, бувають і помилки. Однак, такі помилки ведуть до погіршення іміджу України в очах закордонної громадськості й преси, які отримують, таким чином, привід говорити про ведення інформаційної війни обома сторонами.

На думку А. Умланда, необхідно регулярно викривати дезінформацію російських ЗМІ за схемою StopFake. Це допоможе закордонній громадськості краще розуміти те, що відбувається в Україні. Не секрет, що російська пропагандистська машина всі минулі роки могутньо працювала в європейських країнах. А Україна навпаки, програвала в боротьбі за закордонну суспільну думку. Результати не змусили себе чекати. Не все населення в європейських країнах повною мірою розуміє що відбувається в Україні.

Останнім часом у закордонній пресі буквально щодня з'являються статті, присвячені Україні. Однак, ріст знань про Україну за її межами

відбувається в основному завдяки громадянському суспільству, а не державі [1].

20 лютого 2015 р. Президент України Петро Порошенко ввів у дію постанову Ради національної безпеки й оборони «Про надзвичайні заходи протидії російській загрозі й проявам тероризму, підтримуваним Російською Федерацією». Документ зокрема пропонує уряду України разом з Національною радою по телерадіомовленню вжити потрібних заходів по протидії російської інформаційної агресії.

Для опору російської інформаційної агресії було зроблене наступне:

- створення Міністерства інформаційної політики;
- анулювання акредитації близько 100 російських ЗМІ в українських органах влади;
- обмеження допуску сторонніх осіб, у тому числі неакредитованих журналістів, до позицій й об'єктів військових у зоні АТО;
- пошук військовослужбовців, які могли б працювати військовими кореспондентами. Пошуки ведуться серед мобілізованих журналістів, операторів, режисерів.

Звичайно, все це міри адміністративні, яких явно недостатньо, щоб протистояти «хитрій» російській пропаганді. До адміністративних мір повинні бути додані міри ідеологічного характеру. Суспільство повинне постійно чути владу щодо проведеної політики у всіх сферах життя українського суспільства. І в цьому найважливіша роль приділяється державній політиці в інформаційній сфері.

Дослідники політичної комунікації визначають державну політику в інформаційній сфері як «сукупність взаємозалежних дій, спрямованих на створення умов одержання громадянами інформації, що задовольняє їхні базові потреби й інтереси:

розвиток відповідних технічних засобів, що забезпечують створення (обробку, зберігання й доставку) інформаційних ресурсів ділового, розважального, науково-освітнього й іншого характеру;

міжнародних контактів, що припускають забезпечення, і зв'язків держави й суспільства, що вбудовує інститути й структури влади в наднаціональні (глобальні) інформаційні процеси» [5, с. 208].

Така «політика повинна перешкоджати поширенню політичних і релігійних поглядів, що загрожують стабільності суспільства, адекватно реагувати на інформаційні загрози. З іншого боку – забезпечувати дотримання конституційних прав і свобод людини й громадянина в області одержання інформації й користування нею, збереження й зміцнення моральних цінностей суспільства» [3, с. 3].

Олена Устинович пропонує розуміти державну інформаційну політику як «сукупність цілей і завдань, а також засобів їхнього досягнення, якими керуються органи державного влади й управління при формуванні інформаційного суспільства й модернізації державного управління на основі сучасних ІКТ; розробку комплексу мір по виявленню й задоволенню інформаційних потреб у суспільстві в рамках єдиного інформаційного й культурно-комунікаційного простору за допомогою розробки, впровадження й ефективного використання сучасних інформаційних продуктів і технологій» [6, с. 9].

Ілля Волченков виділяє основні напрямки державної інформаційної політики, серед яких:

пошук ефективних засобів і методів регулювання інформаційної сфери суспільства;

формування єдиного інформаційного простору;

створення позитивного іміджу органів державної влади й підвищення довіри суспільства до влади;

установлення конструктивного діалогу між державою й громадянським суспільством для рішення соціально значимих проблем;

захист інтересів суспільства, особистості, держави та ін. [2, с. 3].

Огляд сучасних досліджень інформаційної політики показав, що в науковій літературі поряд із традиційними, з'являються нові підходи.

Відповідно до традиційного підходу, інформаційна політика – це управління існуючими інформаційними потоками й ресурсами, реалізоване різними суб'єктами, що мають своє розуміння про процес роботи з інформацією. Таким чином, інформації приділяється суцього технічна функція. А виходить, основне завдання інформаційної політики в цьому випадку полягає у кількісному контролі за просуванням інформаційних потоків, які повинні дійти до цільової групи, і одержанні бажаного результату. У межах даного підходу виходить, що інтереси суб'єктів інформаційної політики не стосуються інформаційного простору. Їхній інтереси – це досягнення політичних, економічних, культурних й інших цілей, а інформаційні технології, що не впливають на природу й зміст цих інтересів, відіграють допоміжну роль.

Нові підходи до інформаційної політики враховують фактор впливу інформаційного суспільства. І тут уже основну роль грає сам інформаційний простір, у якому починають утворюватися особливі форми поведінки й діяльності, що істотно відрізняються від тих, які домінували раніше. Прихильники нового підходу звертають увагу на збільшення обсягу інформації, що доходить до звичайних громадян, учасників інформаційних процесів, і правилах, що виникають в інформаційному просторі.

У концептуальному плані процес інформаційного забезпечення політичної стабільності, на наш погляд, повинен виглядати так:

– забезпечення органів державної влади доступом до якісної інформації, у тому числі, конфіденційного характеру, необхідної для управління політичними процесами (розробка й прийняття важливих політичних рішень);

– проведення інформаційних кампаній, що включають пропагандистські й ідеологічні заходи в певний період, метою яких є встановлення й збереження політичної стабільності;

– організація інформаційного впливу, що включає збір, виробництво, поширення інформації, що робить необхідний вплив, як позитивний, так і

негативний, на політичні, соціальні, економічні об'єкти, процеси і явища з метою досягнення політичної стабільності;

– організація інформаційного консультування – експертиза, консалтинг, розробка рекомендацій і пропозицій за рішенням наявних проблем у процесах інформаційно-комунікаційної взаємодії суб'єктів й об'єктів у політику.

Коли ми говоримо про якісну інформацію, ми маємо на увазі, що така інформація готується спеціальними інформаційними структурами, що складаються з аналітиків, діяльність яких диференційована за напрямками. У своїй роботі вони використовують пошукові експертні системи, що дозволяють розрізняти непотрібну й неякісну інформацію. З метою збору точної інформації використовуються регіональні респондентські мережі, за допомогою яких здійснюються соціологічні опитування й дослідження, моніторинг соціально-політичної ситуації в регіоні. На основі експертизи й прогнозу створюються поведінкові моделі політичних суб'єктів й об'єктів і даються кількісні оцінки ймовірності їхніх тих або інших дій. Очевидно, що вся ця робота виконується на новітньому комп'ютерному устаткуванні.

Таким чином, процес інформаційного забезпечення політичної стабільності держави є комплексом організаційних, технологічних, структурно-функціональних дій, спрямованих на встановлення й підтримку політичної стабільності.

Сергій Зуєв виділяє наступні фактори впливу сучасного інформаційного простору на інформаційну політику:

– особливий тип знань, що забезпечує оформлення інформації в тих або інших мозаїчних конфігураціях;

– особливий тип комунікації, що задає способи поведіння в просторі інформаційних потоків й обмінів;

– особливий тип суб'єктів (учасників), який формує ціннісну й цільову структуру інформаційного простору [4, с. 231].

Не можна не помітити, що деякі радикально настроєні політики, експерти підштовхують владу до введення тотальної цензури в ЗМІ, в Інтернеті, у поштових повідомленнях й ін. Чи зменшать такі дії потік неправди й дезінформації в українському інформаційному просторі? Здається, що ні. Якщо, звичайно ж, хто-небудь не запропонує відключити в Україні Інтернет. Як свідчить міжнародна практика організації державного управління, бажання відгородити суспільство від впливу зовнішньої інформації сприяє зниженню стабільності й стійкості державного управління.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Викладене дозволяє зробити висновок про те, що Україна сьогодні особливо має потребу в продуманій державній інформаційній політиці, спрямованій на:

- 1) створення українського інформаційного простору;
- 2) розвиток системи масової інформації;
- 3) міжнародний інформаційний обмін й інтеграцію інформаційного простору України у світовий інформаційний простір;
- 4) діяльність українських інформаційних агентств по просуванню їхньої продукції на закордонний інформаційний ринок.

Інформаційна війна проти України, яку розгорнула Росія, змусила повному оцінити проблеми, що стосуються інформаційного забезпечення політичної стабільності.

ЛІТЕРАТУРА

1. Андреас Умланд: Ложь не поможет ни Киеву, ни Москве [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://www.stopfake.org/andreas-umland-lozh-ne-pomozhet-ni-kievu-ni-moskve/>
2. Волченков И. Д. Разработка и реализация информационной политики органами государственной власти в Российской Федерации : автореф. дис... канд. полит. наук : спец. 23.00.02 — политические институты, этнополитическая конфликтология, национальные и политические процессы и технологии / Илья Дмитриевич Волченков. — М., 2008. — 24 с.
3. Залевська І. І. Інформаційна безпека України в сучасних умовах: політичний аспект: дис... канд. політ. наук : спец. 23.00.02 — політичні інститути та процеси / І. І. Залевська. — О., 2011. — 176 с.

4. Зуев С. Э. Измерения информационного пространства (политики, технологии, возможности) / С. Э. Зуев // Музей будущего: информационный менеджмент / [сост. А. В. Лебедев]. — М. : Прогресс-Традиция, 2001. — С. 230—250.
5. Политические коммуникации : [учеб. пособ. для студ. вузов / [Петрунин Ю. Ю. и др. ; под ред. А. И. Соловьева]. — М. : Аспект Пресс, 2004. — 332 с.
6. Устинович Е. С. Государственная политика в сфере информационных технологий (опыт Российской Федерации) : автореф. дис... д. полит. н. : спец. 23.00.02 — политические институты, процессы и технологии / Елена Степановна Устинович. — М., 2011. — 34 с.